

Sygn. akt VIII Pz 45/18

POSTANOWIENIE

Dnia 19 września 2018 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Jolanta Łanowy – Klimek (spraw.)

Sędziowie: SSO Teresa Kalinka

SSO Małgorzata Andrzejewska

po rozpoznaniu sprawy w dniu 19 września 2018r. w G.

na posiedzeniu niejawnym

w sprawie D. W.

przeciwko (...) sp. z o.o. w D.

o ustalenie

na skutek zażalenia pozwanego (...) sp. z o.o. w D.

od postanowienia Sądu Rejonowego w T. G.

z dnia 6 czerwca 2018 *sygn. akt* IV P 338/15

p o s t a n a w i a:

1. *uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu w T. G. do ponownego rozpoznania w zakresie wniosków pozwanej o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu,*

2. *odrzuścić zażalenie w pozostałym zakresie.*

(-) SSO Teresa Kalinka	(-) SSO Jolanta Łanowy-Klimek	(-) SSO Małgorzata Andrzejewska
Sędzia	Przewodniczący	Sędzia

UZASADNIENIE

Powód D. W. pozwem skierowanym przeciwko (...) sp. z o.o. w D. domagał się ustalenia, że zdarzenie z 10 lipca 2012r. było wypadkiem przy pracy.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa.

W dniu 29 marca 2018r. pozwana (...) sp. z o.o. w D. złożyła wniosek, w którym domagała się:

- odroczenia wyznaczonej na 5 kwietnia 2018r. rozprawy z uwagi na konieczność przesłuchania prezesa pozwanej przez sąd właściwy dla miejsca jego zamieszkania w drodze pomocy prawnej;
- przesłuchania prezesa pozwanej przez sąd właściwy dla miejsca jego zamieszkania w drodze pomocy prawnej, tj. Sąd Rejonowy we Wrocławiu;
- dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu z przesłuchania świadka V. A.;
- skierowania sprawy do mediacji z uwagi na możliwość zawarcia w sprawie ugody przez strony;
- zobowiązania strony powodowej do pisemnego wypowiedzenia się w zakresie wyrażenia zgody na skierowanie sprawy na mediację;
- ustosunkowania się Sądu Rejonowego do wniosku pozwanej z 21 grudnia 2017r. oraz wniosku z 4 stycznia 2018r. o doręczenie protokołu rozprawy z 28 grudnia 2017r.;
- zwolnienia pozwanej z kosztów procesu i przyznania jej pełnomocnika z urzędu.

Na rozprawie w dniu 5 kwietnia 2018r. Sąd Rejonowy w T. G. oddalił wniosek w przedmiocie odroczenia .

Następnie, postanowieniem z 6 czerwca 2018r. Sąd Rejonowy w T. G., na posiedzeniu niejawnym - oddalił wniosek pozwanej z 29 marca 2018r. w całości.

W uzasadnieniu Sąd I instancji wyjaśnił, że pomiędzy stronami procesu toczyło się przed tym Sądem postępowanie o ustalenie istnienia stosunku pracy w sprawie o sygn. (...), w której zapadł prawomocny wyrok ustalający istnienie stosunku pracy pomiędzy powodem a pozwaną, zaś konsekwencją tego jest kolejne żądanie powoda z jakim wystąpił w niniejszej sprawie o uznanie zdarzenia z 10 lipca 2012r. za wypadek przy pracy.

W odniesieniu do wniosku pozwanej o przeprowadzenie mediacji Sąd Rejonowy wskazał, że mediacja jest instytucją dobrowolną i można ją przeprowadzić jedynie za zgodą obu stron procesu, natomiast jak wynika z akt sprawy o sygn. (...) strona powodowa absolutnie nie wyrażała zgody na skierowanie sprawy do mediacji podając, że jest to wyłącznie gra na zwłokę ze strony pozwanej, która w innych sprawach jakie toczyły się przed innymi sądami również tak samo się zachowywała i przed dniem ostatniej rozprawy składała wnioski o odroczenie rozprawy.

Sąd I instancji wskazał również, że pozwana wnioskowała o zwolnienie od kosztów i wyznaczenie pełnomocnika z urzędu, jednakże nie wykazała w żaden sposób, iż nie ma środków na pokrycie kosztów procesu. W ocenie Sądu Rejonowego w T. G. złożenie przez pozwaną spółkę na krótko przed rozprawą szeregu wniosków, m.in. o odroczenie rozprawy, ustanowienie pełnomocnika z urzędu, zwolnienie od kosztów i skierowanie do mediacji, ma na celu jedynie przedłużenie postępowania, a wręcz jego torpedowanie. Sąd I instancji podkreślił, że jest to zwyczajowe zachowanie pozwanej w procesach z udziałem powoda. Sąd podał, że strona pozwana już wcześniej w tej sprawie składała wniosek o odroczenie rozprawy wyznaczonej na 28 grudnia 2017r., który nie został przez Sąd uwzględniony – wniosek ten złożono w dniu rozprawy. Sąd Rejonowy zaznaczył, że w poprzedniej sprawie jaka toczyła się przed tym Sądem ((...)) pozwana spółka na dzień przed rozprawą również składała wniosek o odroczenie rozprawy, skierowanie sprawy do mediacji, o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu, tylko po to, aby przedłużyć postępowanie.

Pismem procesowym z 7 czerwca 2018r. pełnomocnik powoda poinformował, iż powód nie wyraża zgody na skierowanie sprawy do mediacji.

Zażalenie na postanowienie z dnia 6 czerwca 2018r. wniosła strona pozwana, zaskarżając je w całości i domagając się uwzględnienia składanych przez nią wniosków.

W uzasadnieniu podniosła, że Sąd I instancji oddalając wnioski posłużył się tylko i wyłącznie subiektywnym odczuciem i sytuacją procesową w zakończonej sprawie o sygn. (...), pomijając obowiązujące przepisy oraz sytuację prawno –

materialną pozwanej. Ponadto wskazała, że słusznym i uzasadnionym było przesłuchanie prezesa pozwanej w drodze pomocy sądowej przez sąd właściwy dla miejsca jego zamieszkania, ponieważ stawienie się w miejscu i terminie wyznaczonym przez Sąd Rejonowy w T. G. kolidowało wówczas z obowiązkami służbowymi prezesa, a odwołanie ich mogłoby narazić spółkę na negatywne konsekwencje. Ponadto siedziba Sądu rozpoznającego sprawę jest znacznie oddalona od siedziby pozwanej spółki, a zatem przesłuchiwanie prezesa pozwanej w sądzie oddalonym tak znacznie jest nieuzasadnionym podnoszeniem kosztów procesu. Zdaniem pozwanej powyższe wiąże się również z koniecznością odroczenia rozprawy, ponieważ nieobecność strony pozwanej na rozprawie była usprawiedliwiona i wynikała ze zdarzeń nadzwyczajnych, których przewidywać nie można. Pozwana wskazała również, że Sąd Rejonowy niesłusznie nie uwzględnił wniosku o przeprowadzenie mediacji, ponieważ w przedmiotowej sprawie brak jest okoliczności, które nie pozwalałyby na przeprowadzenie mediacji, a istnieją przesłanki uzasadniające celowość skierowania sprawy na mediację. Jednocześnie dodała, że wskazanie przez Sąd I instancji, że w poprzedniej sprawie o sygn. (...) powód nie wyraził zgody na mediację i rozciąganie tego oświadczenia na niniejsze postępowanie godzi w rzetelność procesu.

Ponadto podniesiono, iż przed rozpoznaniem wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu i zwolnienie od kosztów sądowych strona winna być wezwana przez Sąd do uzupełnienia braków formalnych wniosków.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zważył co następuje:

Zażalenie pozwanej zasługuje na uwzględnienie, aczkolwiek nie w takim zakresie jak wskazano w środku zaskarżenia.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że zaskarżonym postanowieniem z 6 czerwca 2018r. Sąd Rejonowy w T. G. oddalił w całości wniosek pozwanej z 29 marca 2018r., który to w istocie składał się z szeregu wniosków, m.in. o odroczenie rozprawy, przesłuchanie prezesa pozwanej w miejscu zamieszkania, dopuszczenie dowodu z zeznań świadka, ustanowienie pełnomocnika z urzędu, zwolnienie od kosztów i skierowanie do mediacji. Sąd Rejonowy podkreślał, że złożenie przez pozwaną spółkę na krótko przed rozprawą szeregu wniosków ma na celu jedynie przedłużenie postępowania, a wręcz jego torpedowanie.

Oddalając wniosek pozwanej o zwolnienie od kosztów i ustanowienie pełnomocnika z urzędu Sąd I instancji wskazał, że pozwana, poza lakonicznym stwierdzeniem we wniosku, że nie posiada środków na pokrycie kosztów procesu, w żaden sposób tego nie udokumentowała, a to na niej – jako stronie, która się tego domaga – ciąży obowiązek wykazania tych faktów.

W ocenie Sądu Okręgowego, Sąd I instancji wydając zaskarżone postanowienie uchybił przepisom postępowania w zakresie rozstrzygnięcia o oddaleniu dwóch wniosków o :

- przyznaniu pełnomocnika z urzędu , i
- zwolnieniu od kosztów,

co skutkuje jego uchyleniem i przekazaniem do ponownego rozpoznania. Albowiem tylko w tym zakresie stronie przysługuje wniesienie środka odwoławczego.

Inicjując rozważania prawne wskazać należy w pierwszej kolejności, iż zgodnie z art. 103 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych - (tekst jedn. Z 2016 roku poz. 623 zm. Dz U. z 2017r. poz. 85) - o zwolnienie od kosztów sądowych przez sąd mogą się ubiegać także : osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną.

W doktrynie panuje pogląd, iż zwolnienie od kosztów sądowych - zwane czasem także „prawem ubogich” - co do zasady powinno dotyczyć osób fizycznych znajdujących się w ubóstwie, które ze względu na swoją sytuację życiową (majątkową, socjalną, rodzinną, zdrowotną) nie mogą ponieść tych kosztów i dlatego koszty postępowania sądowego prowadzonego z ich udziałem są kredytowane przez państwo. A zwolnienie od kosztów sądowych osoby prawnej obwarowane powinno być większymi rygorami niż zwolnienie osoby fizycznej. W celu uzyskania zwolnienia od

kosztów sądowych osoby prawne i jednostki niebędące osobami prawnymi muszą w związku z tym udowodnić, że nie mają dostatecznych środków na ich uiszczenie.

W ocenie Sądu Okręgowego, nie wystarczy zatem złożenie przez organ takiej osoby lub jednostki organizacyjnej odpowiedniego oświadczenia o braku takich środków, konieczne jest udowodnienie tej okoliczności. Normatywne przesłanki zwolnienia od kosztów sądowych osób prawnych dotyczą bowiem sfery faktów (brak dostatecznych środków na ich uiszczenie) oraz sfery dowodzenia (wykazanie przez stronę tego braku). W związku z tym zwolnienie osoby prawnej od kosztów sądowych związane jest po pierwsze - z przedstawieniem przez nią podlegających ocenie sądu faktów świadczących o zasadności wniosku, po drugie - uznaniem przez sąd, że fakty te zostały udowodnione (wykazane) w stopniu pozwalającym na przyznanie zwolnienia. W tym kontekście pojawia się kwestia aktywnej roli sądu w pozyskiwaniu dowodów mających przemawiać za zwolnieniem osoby prawnej od kosztów.

C.. w. Ustawa nie zawiera jednak przepisu określającego treść wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych składanego przez osobę prawną. Jest to jednak niewątpliwie pismo procesowe. Należy wobec tego stosować do takiego wniosku art. 126 § 1 pkt 3 k.p.c., zgodnie z którym każde pismo procesowe powinno zawierać osnovę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności. Obowiązek udowodnienia faktu braku dostatecznych środków na uiszczenie kosztów, czyli przedstawienia dowodów uzasadniających twierdzenie o braku tych środków, spoczywa na stronie. Jeżeli wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych osoba prawna nie przedstawi żadnych faktów świadczących o braku środków na uiszczenie kosztów i niełoży jakiegokolwiek dowodu na potwierdzenie tezy o braku dostatecznych środków na uiszczenie kosztów ani nie poda jakichkolwiek informacji uzasadniających ten wniosek, przewodniczący powinien, na podstawie art. 130 § 1 w zw. z art. 126 § 1 pkt 3 k.p.c., wezwać ją do uzupełnienia braków formalnych wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w terminie tygodniowym pod rygorem zwrotu wniosku. Jeżeli braki formalne wniosku - w postaci przedstawienia faktów i dowodów potwierdzających tezę o braku środków na uiszczenie kosztów - nie zostaną uzupełnione, przewodniczący powinien zwrócić wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych na podstawie art. 130 § 2 k.p.c.

W okolicznościach niniejszej sprawy, strona pozwana do wniosku o zwolnienie od kosztów procesu (które obejmują także koszty sądowe) nie dołączyła żadnych dowodów na jego udowodnienie. Jednakże Sąd Rejonowy nie zobowiązał jej do uzupełnienia wniosku w tym zakresie.

Przechodząc do dalszej kwestii, wskazać należy, iż zgodnie zaś z art. 117 § 1 k.p.c. strona zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części, może domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego. Jak wynika zaś § 3 ww. przepisu osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna, której ustawa przyznaje zdolność sądową, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli wykaże, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego.

Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona zgłasza wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych lub osobno, na piśmie lub ustnie do protokołu, w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy (§ 4 zd. 1).

Sąd uwzględni wniosek, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny (§ 5).

W obecnym brzmieniu, nadanym nowelą z dnia 17 grudnia 2009 r., cyt. przepis uniezależnia możliwość domagania się przez stronę procesową ustanowienia wykwalifikowanego pełnomocnika przez sąd od uprzedniego uzyskania zwolnienia z kosztów sądowych, utrzymując zarazem odrębność obu instytucji. Bez dalszego doprecyzowania obejmuje więc swoją dyspozycją każdą stronę procesową (zwolnioną z kosztów sądowych ex lege lub na mocy postanowienia sądu, nieubiegającą się o takie zwolnienie, czy też taką, której odmówiono przedmiotowego zwolnienia), która złoży oświadczenie, że nie jest w stanie bez uszczerbku koniecznego utrzymania siebie i rodziny ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego, a w odniesieniu do stron będących osobami prawnymi lub innymi jednostkami organizacyjnymi wyposażonymi w zdolność sądową – stronę, która wykaże, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia takiego pełnomocnika. W konsekwencji o

ustanowieniu wykwalifikowanego pełnomocnika rozstrzyga potrzeba jego udziału w sprawie (art. 117 § 5) i możliwość pokrycia jego wynagrodzenia przez stronę.

Należy podkreślić, że zarówno w doktrynie jak i w orzecznictwie panuje zgodny pogląd, iż wniosek w przedmiocie ustanowienia pełnomocnika z urzędu jest rozpoznawany przez sąd niezwłocznie, przed podjęciem jakichkolwiek innych czynności procesowych. Przyjmuje się bowiem, że zbyt późne jego rozpoznanie może doprowadzić do nieważności postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości obrony swoich praw – art. 379 pkt 5 (zob. Demendecki, Tomasz. Art. 117. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-729. System Informacji Prawnej LEX, 2018.).

Sąd Najwyższy w wyroku z 11 lipca 2012r. sygn. akt II CSK 657/11 wskazał wyraźnie, iż „z prawa do rzetelnego procesu wynika, iż wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu winien być rozpoznany bez zbędnej zwłoki, a także bez podejmowania dalszych definitywnych w skutkach dla stron czynności procesowych, a w szczególności przed wydaniem merytorycznego rozstrzygnięcia w sprawie”. Sąd Najwyższy podkreślił, że nierozpoznanie wniosku o ustanowienie pełnomocnika może w pewnych okolicznościach prowadzić do nieważności postępowania. Uprawnienie osoby prawnej lub innej jednostki organizacyjnej wyposażonej w zdolność sądową, niezwołnionej przez sąd z kosztów sądowych, do domagania się ustanowienia wykwalifikowanego pełnomocnika jest natomiast uzależnione od wykazania nieposiadania dostatecznych środków na poczet kosztów wynagrodzenia adwokata (radcy prawnego).

Sąd II instancji zgadza się ze stwierdzeniem Sądu Rejonowego zawartym w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia, iż ciężar wykazania braku dostatecznych środków na poniesienie kosztów procesu oraz wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego spoczywa na stronie, która się tego domaga. Jednakże należy podkreślić, że sąd rozpoznając taki wniosek ma pewne obowiązki procesowe – w szczególności poprzez wezwanie strony do uzupełniania braków formalnych wniosku na podstawie art. 130 k.p.c. w przypadku, gdy strona w żaden sposób nie uzasadniła wniosku.

Także i w przypadku wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, Sąd I instancji winien zobowiązać stronę do jego uzupełnienia.

Reasumując, Sąd I instancji wydając zaskarżone postanowienie uchybił przepisom postępowania w ten sposób, iż w sytuacji, gdy pozwana spółka wniosła o zwolnienie ją od kosztów procesu i przyznanie jej pełnomocnika z urzędu nie wykazując w żaden sposób, iż nie jest w stanie ponieść kosztów procesu i wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego, nie wezwał jej do uzupełnienia braków formalnych wniosku w trybie art. 130 § 1 k.p.c. Okoliczności te spowodowały, iż Sąd I instancji nie posiadał wystarczającego materiału dowodowego do merytorycznego rozstrzygnięcia wniosków pozwanego.

Natomiast, w zakresie zaskarżonego rozstrzygnięcia Sądu I instancji co do wniosków o : odroczenie rozprawy, przesłuchanie prezesa pozwanej w miejscu zamieszkania, dopuszczenie dowodu z zeznań świadka i skierowania do mediacji, to uznać należało, iż jest ono niezaskarżalne i w tym zakresie zażalenie podlega odrzuceniu, a ewentualne uchybienia Sądu w tym przedmiocie mogą stanowić co najwyżej zarzut apelacji.

Mając na uwadze powyższe względy, Sąd - uznając zażalenie pozwanej częściowo za zasadne, na mocy art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c. orzekł jak w punkcie 1 sentencji, zażalenie zaś odrzucono w pozostałym zakresie - jak w punkcie 2 – z przyczyn wskazanych wyżej – na mocy art. 394 par. 1 kpc w zw. z art. 397 par 2 kpc.

W toku ponownego rozpoznawania wniosków o ustanowienie pełnomocnika z urzędu i zwolnienie od kosztów procesu - Sąd I instancji w pierwszej kolejności winien wezwać pozwaną spółkę do uzupełnienia braków formalnych wniosku z 29 marca 2018r. poprzez wykazanie – za pomocą dokumentów, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów procesu oraz wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego, mając na uwadze, iż osoba prawna może wykazywać, że nie ma dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych wszelkimi dostępnymi dowodami, jednak podstawowe znaczenie mają dokumenty. Rodzaj tych dowodów zależy od rodzaju i charakteru osoby prawnej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów (por. postanowienie SN z 8 listopada 1976 r., I CZ 96/76, Lex Polonica nr 346055, OSPiKA 1977, nr 10, poz. 165). Mogą to być np. odpisy deklaracji podatkowych o wysokości

dochodu (straty) od początku bieżącego roku podatkowego, odpisy zeznania podatkowego dotyczącego podatku dochodowego od osób prawnych za ostatni rok, sprawozdania finansowe, bilans roczny wykazujący przewagę pasywów nad aktywami, wyciągi z kont bankowych, raporty kasowe, umowy kredytowe, pisma banku oceniające zdolność kredytową i odmawiające dalszego kredytowania, dowody obciążenia nieruchomości hipoteką a ruchomości zastawem, dokumenty stwierdzające wysokość zobowiązań, dowody obrazujące wysokość dotacji i subwencji, budżet na dany rok (co dotyczy przede wszystkim samorządowych osób prawnych).

Nie jest wystarczające, tak jak ma to miejsce w razie ubiegania się o zwolnienie od kosztów sądowych przez osobę fizyczną (art. 102 ust. 1), złożenie przez osobę prawną tylko oświadczenia obejmującego nawet szczegółowe dane co do jej stanu majątkowego. Sąd nie może jednak nie wziąć pod uwagę takiego oświadczenia, złożonego przez osoby upoważnione do reprezentowania osoba prawnej, jeżeli przedstawione zostały jednocześnie dokumenty dotyczące jej sytuacji majątkowej i w ich świetle można dokonać oceny złożonego oświadczenia i ustalić, czy podmiot ubiegający się o zwolnienie od kosztów sądowych ma dostateczne środki na ich uiszczenie, czy też ich nie ma.

Natomiast bezprzedmiotowy jest aktualnie wniosek o skierowanie do mediacji, skoro powód na piśmie nie wyraził zgody na mediacje.

Sąd Okręgowy pod rozprawę Sądu I instancji pozostawia kwestię ponowienia czynności zdziałanych na rozprawie w dniu 5 kwietnia 2018r. – wobec faktu, iż przed rozprawą nie rozpoznano wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, gdyż to uchybienie może skutkować nieważnością postępowania.

(-) SSO Teresa Kalinka	(-) SSO Jolanta Łanowy-Klimek	(-) SSO Małgorzata Andrzejewska
Sędzia	Przewodniczący	Sędzia